

ANGELO
LONGONI

Modigliani

Vydal Slovenský spisovateľ, a. s.
Miletičova 23, 821 09 Bratislava 2
E-mail: info@slovenskypisovatel.sk
www.slovenskypisovatel.sk
Zodpovedný redaktor Albert Lučanský
Prvé vydanie
Tlač TBB, a. s., Banská Bystrica

Z talianskeho originálu Angelo Longoni: Modigliani il principe,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Giunti Editore, Firenze-Milano 2019,
preložila Diana Farmošová.

*Tento príbeh je fiktívny. Všetky mená, postavy, miesta a udalosti sú
výsledkom autorovej fantázie alebo súčasťou vymysleného príbehu.
Akákoľvek podobnosť so skutočnými udalosťami, miestami a žijúcimi
či nežijúcimi osobami je náhodná.*

Copyright © 2019 Giunti Editore S.p.A., Firenze-Milano
All rights reserved

www.giunti.it

Translation © Diana Farmošová 2023

Cover and Graphic Design © Emil Křížka 2023

Cover Photo © History and Art Collection / Alamy Stock Photo

Edge Photo © Stephen Chung / Alamy Stock Photo

Slovak Edition © Slovenský spisovateľ, Ltd, 2023

ISBN 978-80-220-2483-9

Eleonore, Margherite, Stelle a Beatrice
za to, že zvládli moje dlhé mlčania...
... všetkým ženám, pretože táto kniha rozpráva
o rôznych spôsoboch, ako ich milovať.

Eugénie Garsinová

Najmilovanejšie zo všetkých detí.

Táto veta by žiadnej matke nemala ani len zísť na um a medzi svojimi deťmi by nemala robiť rozdiely. Uprednostňovať to či ono je neodpustiteľné a neospravedlniteľné. Ani postavenie osamelej matky mi nepomáha prekonávať vlastné slabosti. Mám neexistujúceho manžela, ktorého som nikdy nemilovala a ktorého neviadam. Je to muž, ktorého priťahujú viac vlastné bane ako rodina a ktorý ma bol schopný iba priviesť do iného stavu zakaždým, keď sa vrátil domov z práce na Sardínii. Rodina Modiglianiová neexistuje, ja ako Modiglianiová neexistujem.

Pre všetkých som Eugénie Garsinová, som mužom i ženou nášho domu, otcom i matkou zároveň. Od Modiglianiovcov nič nečakám, ani pomoc, ani oporu, ba ani chvíľku času, aby sme sa porozprávali o mojich prípadných chybách. V tejto úplnej samote som si teda prikázala zmieriť sa s každou vlastnou slabou stránkou. Môjmu manželovi nehrozí, že by uprednostňoval to či ono dieťa, pretože všetky sú mu rovnako lahostajné. Ja ich milujem všetky, jedného však obzvlášť zbožňujem, pretože je jedinečný a krehký. Ten najmilovanejší.

My Garsinovci sme francúzski Židia z Marseille. Obchodovali sme aj v Livorne, kam sme sa neskôr presťahovali. Sme vzdelaní, nadaní, kultivovaní, sme svetoobčania a voľnomyšlienkari. Modiglianiovci sú livornskí ortodoxní Židia, bohatí, zato však neokrôchaní. Vlastnia bane, ktoré im v minulosti veľa vynášali, neskôr však skrachovali. Kedysi bývali aj s húfom sluhov v rodinnom dome na Rímskej ulici. Dnes ten dom už nestojí, kamsi zmizol. Šťastenu často omrzí stále sadať na tých istých ľudí. Keď som priviedla na

svet Amedea, svoje štvrté a posledné dieťa, Modiglianiovci mi na posteľ naukladali všetky cenné veci, ktoré nám ešte zostali, pretože starý zákon – ktovie, kto ho vymyslel – bráni úradom zabaviť čokoľvek, čo leží na posteli rodičky. Iba takto sa nám podarilo zachrániť čo-to cenné, keďže s pôrodnými bolesťami sa dostavili aj súdni exekútori. Môj milovaný manžel ma nedokázal ochrániť ani v takej chúlостivej a bolestivej chvíli. Ibaže čo on vedel o kontrakciách, natrhnutí hrádze, krvi a placente? Vyznal sa iba v tom, čo chodilo dnu, nie v tom, čo potom išlo von. Keď sa po mojom pôrode vrátil na Sardíniu, vyhrnula som si rukávy. Deti som živila z príjmov zo svojej základnej školy, peniazmi za súkromné hodiny francúzštiny a za preklady, ktoré som robila ja sama. Všetci Garsinovci vždy výborne hovorili zaalpským jazykom. O vzdelanie svojich detí som sa, ako inak, postarala sama. Toho tupca, môjho manžela, som od toho dňa vídala čoraz zriedkavejšie. Amedea som formovala podľa seba: vychovávala som z neho vzdelaného, kultivovaného a vnímavého človeka. Naučila som ho po francúzsky, akoby to bola jeho rodná reč. Povzbudzovala som ho, aby išiel za svojimi snami a naplňal vlastné ambície.

Bohužiaľ, starostlivosť matky nezmôže nič proti krutej prírode. Keď mal Amedeo jedenásť rokov, dostal zápal pohrudnice a podľa lekárov už bolo po ňom. Bolo kruté vidieť ho bojovať so smrťou. Až som dúfala, že zomrie, aby som ho nevidela tak preukrutne trpieť. Mal bolesti, horúčku a chrčal. Nikto ani nenaznačil, že by sa mohol vyliečiť, hneď od prvej chvíle sa všetci zhodli na tom, že je s ním koniec. My Garsinovci nemáme ktovieaký vzťah k viere. Sme umiernení ateisti. Nevedela som presne, ktorý boh mi pomôže zachrániť život jedenásťročného dieťaťa, a nechcela som urobiť chybu, preto som sa modlila ku všetkým. Modlila som sa s rabínom aj s kňazom, pred oboma som sa tvárila ako pobožná žena. Bola by som prijala pomoc aj od moslima, keby som nejakého volakde našla, alebo hoc aj od čarodejníka či čarodejnice. Poprosila som bylinkárku, aby mi namiešala zázračný odvar, rozprávala som sa s veštkyňou, ktorá číta z ruky, pozapalovala som sviečky a pokropila Amedea svätenou vodou. Odriekavala som židovskú modlitbu za uzdravenie Ana El Na Refa Na La, tú istú,

ktorou Mojžiš prosil Boha, aby zachránil jeho sestru. Viem, že preňho nie som taká dôležitá ako Mojžiš, ani ako jeho sestra, no aj tak som ju vyskúšala. Viedla som dlhé rozhovory s rabínom a on mi vysvetlil mnohé veci.

„Chorý sa po hebrejsky povie holé, čo znamená diera, prázdnota alebo niečo, čo už nie je. Príroda nechce prázdnotu, cíti k nej odpor, rozumieš?“

„Nie, nerozumiem.“

„Príroda vidí chorého a všimne si prázdno, ktoré je v ňom.“

„A čo urobí?“

„Vyplní to prázdno chorobou. Je to stav hlbokej absencie, ktorý pretrvá, dokiaľ bude trvať choroba.“

„Veľmi by som tomu chcela rozumieť, ale nejde mi to.“

„Vieš, čo znamená prázdno?“

„Nie.“

„Znamená to, že človeku chýba svätosť.“

„Chcete povedať, že môj jedenástročný syn nie je svätý? Na tom nevidím nič zlé.“

„Pôvodcami choroby sú smútok a chýbajúca viera.“

„Čo mám teda urobiť?“

„Výborným liekom je radosť.“

„Ibaže môj syn zomiera a ja som smutná.“

„Viera prináša radosť, takže ak necítiš radosť, nemáš ani vieru.“

Rabín mi pomohol definitívne pochopiť, prečo sú Garsinovci ateisti. Mala som jediný problém – svojho syna. Obrátila som sa preto na všetky božstvá, skutočné aj pomyselné, a prosila som ich, aby sa spojili v jedno. Požiadala som tých rôznych bohov, aby sa dali dokopy, urobili mi milosť a uzdravili mi syna. A to neuveriteľné, ten zázrak sa naozaj stal. Dedo¹ sa pozbieral, len tak sám od seba, trápil sa, potil, kašlal, jedol a oddychoval. Po dlhých dňoch, ktoré Amedeo strávil vo svete mŕtvych, sa mi nakoniec vrátil. A ja, ktorá som prosila jedného boha za druhým, som zrazu nevedela, ktorému skôr ďakovať. Nadobudla som však presvedčenie, že niečo mystické, záhadné a nadprirodzené preda sa len má zmysel. Povedala som: „Ďakujem ti, nech už si ktokoľvek, ďakujem.“

¹ Modiglianoho prezývka Dedo sa vyslovuje tvrdo. (Pozn. prekl.)

Žiaľ, po troch rokoch Dedo ochorel na týfus. Znovu ho trápili vysoké horúčky a silné bolesti hlavy.

„Mama, hlava... čo sa mi robí s hlavou... mama, pomôž mi.“

„To nič, zlatko, to prejde, uvidíš.“

Potom sa pridali bolesti brucha, hnačka a flaky na pokožke. Raz omdlel, zrútil sa a viac o sebe nevedel. Myslela som si, že je po ňom, že sa zadusil vlastnými zvratkami.

Začala som všetko pekne od začiatku. Ak to zafungovalo raz, mohlo by to pomôcť aj druhýkrát. Znovu som išla obťažovať rabína, kňaza, čarodejnicu i veštkyňu. Pozapaľovala som ďalšie sviečky a pokropila ho svätenou vodou, recitovala som Ana El Na Refa Na La a všetko ostatné. Dedo prekonal aj túto krízu, preto som si povedala, že jeho choroby sú iba skúškou, ktorej sme obaja vystavení, prekážkami, aby sa z nás stali lepší a silnejší ľudia. Ja a môj syn sme sa zrazu spojili v boji a spolu sme sa posunuli ďalej. Hoci kto iný by tým chorobám bol podľahol. Dedo ich prekonal. Neraz som si kládla otázku, ako je to možné. Lekári, ktorí ho predtým odpísali, vyhlásili, že išlo o zmŕtvychvstanie, o zázrak. Ja si myslím, že skutočný zázrak bola jeho túžba po živote. Nejestvuje nič zázračnejšie a nadľudskejšie ako číra krása bytia.

„Mama, vieš, keď som mal vysokú horúčku, videl som takých iných ľudí, neboli ako my.“

„To sa ti iba snívало, zlatko. Možno to bola nočná mora.“

„Boli pekní, pokojní a dobrí, ale smutní.“

„Prečo boli smutní?“

„Neviem. Mali štíhle krehké telá a nikdy sa nesmiali, iba sa usmievali, ale len trochu. Tak smutne.“

Myslela som si, že Dedo mal počas horúčky nočné mory. Potom som sa však nad tým zamyslela lepšie a dospela som k presvedčeniu, že tie pokojné, usmievajúce sa figúry boli obyvatelia jeho vnútorného sveta, boli to ideálne postavy, svojím spôsobom citlivejšie a vyrovnanejšie, pekné a elegantné. Dedo potreboval inú ako skutočnú ľudskosť. Potreboval harmóniu a krásu. Vo svojich opisoch opakovane zdôrazňoval, že pokoj je pozitívna vlastnosť, a bol presvedčený, že vyrovnanosť odstraňuje konflikty a strach. Neraz prízvukoval, že jeho postavy nie sú šťastné, ale ani netrpia. Opisoval mi ich ako záдумčivé, no vyrovnané. Možno práve to želal aj nám

dvom – pokoj, nie podráždenosť, nanajvyš tak závoj smútku, no nič viac; úsmevy, ktoré by dosvedčovali akceptovanie ľudského stavu. Dedo bol narychlo vyrastené dieťa, akýsi miniatúrny dospelý muž, ktorý si bol vedomý smrti a bolesti. Ako by som ho mohla nemilovať, viac ako akékoľvek iné stvorenie na celom svete? Veď to dieťa prešlo tunelom smrti a zúfalstva a zároveň zostalo čisté a rozvážne. Domnievala som sa, že skúšky, ktorým bol vystavený, sa skončili. Mýlila som sa však.

Nasledujúca skúška bola najhoršia. Tuberkulóza, nevyliciteľná choroba, najčastejšia príčina smrti v celej Európe. Neexistujú lieky, ktorými by sa dala liečiť – raz sa má človek lepšie, raz horšie, ale choroba trvá celý život, ten však býva krátky. Chvilami človek žije zdanlivo pokojne a cíti sa dobre, potom však stačí maličkosť, ako napríklad menšia záťaž, prechladnutie či nádcha, a kašeľ a horúčka sa vrátia. Tmavá krv sa z pľúc tlačí do hrdla, posteľná bielizeň i vankúše sa farbia načerveno, potom sa choroba znovu utíši, aby sa po čase vrátila ešte silnejšia ako predtým. Môj brat Amedeo, jediný Garsin, ktorý mal obchodného ducha a ktorý Dedo nekonečne zbožňoval – veď som ho po ňom aj pomenovala –, mi ponúkol finančnú pomoc, pretože ja sa budem musieť naplno venovať synovi, a preto obmedzím jednak prácu prekladateľky, jednak svoje nasadenie v škole, ktorú som založila. Keď tuberkulóza dala Dedovi na chvíľu pokoj, ochorel znovu, tentoraz dostal šarlach a to bola ďalšia pohroma. Tak už dosť! Do akej miery musí byť skúšaná odolnosť úbohej matky? Ako veľmi sa chce príroda vybesnieť na tomto útlom bezbrannom stvorení? Ten istý boh, ktorý ho zakaždým uzdravil, sa až neľudsky zahrával s naším životom. Bola som strašne nahnevaná na všetky božstvá, ku ktorým som sa keddy utiekala. Tentoraz som sa spoľahla výhradne na svojho syna a na jeho silu reagovať. Znovu som stála pri ňom.

„Mama, vrátili sa. Tí iní ľudia. Sú naozaj pekní a majú ma radi.“

„A čo ti hovoria?“

„Mlčia. Sú dobrí, aj oni si veľa vytrpeli. Majú pekné farby. Usmievajú sa.“

„Tak teda vyzdraveli.“

„Asi áno, možno preto sú dobrí, že vyzdraveli.“

Kto by nezbožňoval chlapca, ktorý dokáže sformulovať podobné úvahy? Dať do súvislosti dobrotu, pokoj a vyrovnanosť s tým, že spoznal bolesť a prekonal ju, je veľmi zložitý spôsob uvažovania. Aj tentoraz sa z toho Dedo dostal.

Vyliečil sa.

Učil sa doma so mnou a preberali sme úplne všetko. Čítal básnikov, filozofov, rátal a často rozprával po francúzsky dlhé hodiny. Potom jedného dňa z ničoho nič podišiel ku mne a usmial sa.

„Chcem byť maliarom.“

Mohol sa chcieť stať hocičím, mal môj súhlas pokúsiť sa zo všetkých síl uskutočniť svoj sen. To, že prekonal všetky možné neduhy, mu dávalo zvláštne právo na život.

Učítelia (1899)

Pre chlapca ako ja, ktorý vyrastal bez otca, je nepodstatné, že nemal učiteľov. Mal som iba jedinú skutočnú učiteľku, to veru áno, svoju mamu. Počas niekoľkých rokov, keď som chodil do školy, som si ani neuvedomoval, že vôbec mám nejakú učiteľku, pretože moja mama bola lepšia ako hocikto iný. Vo chvíli, keď som sa však rozhodol školu opustiť a začať maľovať, som si uvedomil, že budem potrebovať svetlo, za ktorým pôjdem. Keď som sa zoznámil s Guglielmom Michelim, bol som mu priaznivo naklonený – nežiadal som viac ako mentora, ktorému by som sa snažil vyrovnáť. Potom som však pochopil, že si treba dávať pozor, aby si si učiteľa príliš neoblúbil. Nikto ťa totiž nemôže sklamať viac ako otec alebo učiteľ. Mňa sklamali obaja.

Už dlhé mesiace som tu, u Micheliho, pozorujem ho, snažím sa mu porozumieť a hovorím si, že nikdy nebudem ako on. Moji spolužiaci ho na rozdiel odo mňa majú radi a hltajú každé jeho slovo. Micheli bol obľúbeným žiakom Giovanniho Fattoriho, považovaného za maestra. Som iba chlapec, ktorý ani nevie, čo vlastne chce, a nemám právo kritizovať ho. Teraz je tu on, pred ním tu bol jeho učiteľ, no

nič sa nezmenilo, ich obrazy sú veľmi podobné a všetky sú rovnako nudné.

Guglielmo Micheli pochádza z Livorna ako ja. Keď mal dvadsaťpäť rokov, mal už za sebou jednu výstavu vo Florencii, druhú na Akadémii výtvarných umení v Ríme, v tridsiatke si založil školu a každé leto ho navštevuje Fattori. Fattori je macchiaiolo a jeho učenie sa odzrkadľuje aj v Micheliho tvorbe. Obaja maľujú krajinky, loďky, voly a kone. Prvý naučil druhého maľovať zvieratá a druhý prvého zase loďky. Hľadím na ich obrazy plné fauny a člnov a zostávam úplne ľahostajný. Keď počúvam ich rozhovory, nemám čo povedať: prizerám sa, ako maľujú, a drieme sa mi.

Micheli ovláda všetky techniky, kedysi bol chudobný a teraz si zarába olejomaľbami, akvareľmi, rytinami či ilustráciami, nerobí však nič pre to, aby som jeho umenie miloval. Na jeho hodinách síce robím všetko, čo treba, no bez nadšenia, snažím sa však byť presný, nikdy sa netvárim nevraživo ani znechutene, som zdvorilý a mlčanlivý.

Micheli je postmacchiaiolo, zatiaľ čo Fattori je macchiaiolo. Jediný rozdiel medzi nimi je v predpone „post-“ na začiatku slova. Nechápem, prečo sa musíme definovať jedným slovom. Micheli tvrdí, že to robia iní: umeleckí kritici, galeristi, obchodníci s umením. Asi to tak bude. Snažím sa niečo naučiť, no zakaždým prevládne nuda a tá má podľa mňa vždy pravdu.

Človek možno musí cítiť potrebu odovzdávať svoje umenie ďalej, aby mohol vyučovať, ale takto nás iba učia byť rovnakí ako oni. Fattori učí Micheliho a Micheli zasa učí nás. Čo to znamená? Núti nás vyučovanie k tomu, aby sme všetci maľovali rovnako?

Micheli sa oženil s vnučkou sochára Giovanniho Paganucciho a raz za čas nám povie čo-to o sochárstve. To je jediné, čo ma vie nadchnúť.

Sochárstvo sa mi zdá zaujímavejšie ako maľovanie, najmä viac ako krajinkárstvo. Sochy sú živé, skutočné, konkrétne a majú všetky rozmery. Chcel by som sa naučiť

tesať. Možno sa však nedá naučiť vôbec nič, ani maľovať, ani tesať. Treba to len robiť, skúšať.

Oscar

„Nie si spokojný, Amedeo?“

„Čojaviem? Ty?“

„Ja? Myslím si, že áno. Vlastne áno, som tu spokojný.“

„Tak mi teda vysvetli, Oscar, prečo si spokojný. Možno to pochopím.“

Oscar sa na mňa chápavo usmeje. Doteraz som nikdy nemal kamarátov; on sa stal mojím najlepším priateľom tu v Micheliho škole. Je o necelých osem rokov starší, ale ani raz mi tento rozdiel nedal pocítiť. Nikdy so mnou nesúperi, nechce sa nado mňa vyvyšovať, nikdy sa so mnou neodmietol porozprávať alebo mi poradiť. Oscar je veľmi praktický a presne to mne chýba.

„Amedeo, ja to vidím takto – podľa mňa je maľovanie remeslo.“

„Nie umenie?“

„Aj to. Ale umenie sa bez remesla robiť nedá. Maestro Micheli vždy prízvukuje, že najprv sa treba naučiť zachytiť skutočnosť. A potom, časom, príde aj umenie, ak dajaké v tebe je.“

„A ty s ním súhlasíš?“

„Áno.“

Oscar je v porovnaní so mnou dospelý muž, v živote už veľa preskákaval; bol ešte len chlapec, keď stratil otca, musel sa postarať o rodinu a robiť podradné a únavné práce. Chudobní ľudia a všetci tí, ktorí sa poriadne zapotili, aby dosiahli aké-také istoty, sú pre mňa veľmi zaujímaví. Milujem Oscara, pretože pracuje v prístave a niekedy príde k Michelimu s dorezanými rukami, špinavými a polámanými nechtami, inokedy páchne rybami, potom zase kríva alebo sa ponosuje na boľavý chrbát. Oscarova chudoba a môj zdravotný stav majú k sebe veľmi blízko.

„Ja ti neviem, Oscar, ale keď vidím tvoje ovocie alebo zátišia, mám pocit, že tie obrazy sú lepšie ako skutočnosť. Farby sú krajšie, jablká červensšie, vyzerajú ako nalakované, až sa tak blyštia. Radšej by som schuti zjedol tie namaľované ako naozajstné. Tvoje obrazy, Oscar, sú lepšie ako skutočnosť, o ktorej rozpráva Micheli.“

„Ďakujem.“

Oscar sa zasmieje, je mu so mnou veselo. Aj on ma má rád. On jediný vie všetko o mojich chorobách. A je výnimočné, ako dokáže zachovať tajomstvo. Poprosil som ho, aby o mojej tuberkulóze nikomu nehovoril, a on si zamkol ústa na kľúčik. Viem, že mu môžem dôverovať. Oscarovi stačí jediný pohľad a vie, že nie som spokojný alebo mi nie je dobre. Keď sa rozkašlem, znepokojene na mňa hľadí a pohľadom sa ma pýta, či náhodou nepotrebujem pomoc. Čím som si zaslúžil priazeň o toľko rokov staršieho kamaráta? Netuším. Mám veľké šťastie, pretože naše priateľstvo mi pomáha rásť. Rozpráva sa so mnou, akoby pred ním stál dospelý človek. Závidím mu skúsenosti a on sa mi priznal, že mi závidí zručnosť v kreslení.

„Aha, len sa pozri, ako tu vysedávame a maľujeme tieto nezmyselné stromy.“

„Stromy sa maľujú ťažko. Raz sa ti to zíde, Amedeo. Micheli hovorí, že človek sa vždy učí a potom všetko, čo vie, použije, keď bude chcieť.“

„Sedíme tu na slnku ako takí dvaja chumaji. Pozri na ostatných.“

Ukážem Oscarovi našich spolužiakov roztrúsených po lúke. Kto má šťastie, sedí v tieni stromov, ostatní sa chránia šatkou na hlave.

„Musíš byť trpezlivý, Dedo.“

„Ale keď tu sa stále dokola rozpráva iba o impresionistoch a macchiaioloch, ale na svete sú aj iní maliari.“

„No vidíš, si netrpezlivý!“

„Ja nemám čas, Oscar. To je iné.“

„Netrep hlúposti, lebo ma našťveš.“

„To nie sú hlúposti. Ty si jediný, kto o mne vie všetko.“

Oscar zvažnie.

„Vieš, koľko poznám ľudí, čo majú suchoty? Napriek tomu pracujú na rybom trhu alebo v prístave, koľkokrát aj spolu so mnou. Ľudia, čo drú každý boží deň. Vôbec nepomreli, chodia pekne do roboty. Nie vždy sa na to zomiera, vieš? Ak poriadne ješ, neflákaš sa po nociach ako blázon, ak nepiješ a v zime sa teplo obliekaš, môžeš žiť pekne dlho.“

„Oscar...“

„Oscar figu borovú, ty si zdravší ako ja. Už nechcem počuť, že nemáš čas. Rozumel si? Pozri, som starší a silnejší, ak ti jednu vrazím, nezabudneš na to.“

„Tak dobre, ale ja som zvedavý a chcem vidieť, čo je vo svete.“

„Uvidíš aj svet. Všetko uvidíš, ale pekne po poriadku.“
Pokrútim hlavou, veľmi tomu neverím.

„Budeš mať čas všetko vidieť.“

„Počuj, Oscar, komu by si chcel predávať svoje obrazy?“

„Hocikomu, len nech platí. Ale čo sú to za otázky? Radšej maľovať ako vykladať debny v prístave, no nie?“

Rozosmeje sa, ako má vo zvyku. Obávam sa, že Oscar nepochopil zmysel mojej otázky.

„Chceš ich predávať tu v Livorne?“

„Vari nie sú peniaze Livornčanov také isté ako peniaze iných ľudí?“

„To znamená, že ty maľuješ pre ľudí?“

„Aha, ty sa ma pýtaš, či chcem maľovať pre obchodníkov s umením?“

„Alebo pre galérie a výstavy.“

„Chcem maľovať, aby ten, kto platí, bol spokojný.“

„Takže aj preto, aby tvoje obrazy viseli v salónoch mešťanov?“

„Samozrejme, mešťania platia.“

Ufahujem si z neho.

„Aby potom v nedeľu v kruhu rodiny a priateľov pri tanieri rybacej polievky hovorili: Aký je len pekný tento obrazok, ktože ho namaľoval?“

Oscar hneď pristúpi na hru a napodobní hlas vymysleného bohatého kupca:

„No kto asi? Predsa Ghiglia, jeden maliar odtiaľto z Livorna, strašne, strašne šikovný. Ak chcete, predstavím vám ho, a ak mu povieť námet, namaľuje vám obraz na želanie a zavesíte si ho do salónu.“

Zakryjem si oči, aby som ho nevidel.

„Aké smutné!“

„Ale čo by! Bolo by to nádherné! Len si predstav, keď sa to rozchýri, môžem predávať obrazy aj vo Viaregge, v Castiglioncelle a možno aj v Pise.“

„Ty sa chceš prepracovať do Pisy, ja až na opačný koniec sveta.“

„Čo nevieš, že talianske umenie je najlepšie? Ak už musíš niekam ísť, tak choď do Florencie. Bol si tam niekedy?“

„Nie, ale Florencia je na skok.“

„Keď odchádzaš, treba robiť krok za krokom. Ak nie si úplný chumaj, tak to pochopíš. Ak chceš pretrvať v čase, musíš byť pripravený. A neopováž sa mi zase zopakovať tú sprostosť, že ty máš naponáhle. Musíš si dopriať všetok potrebný čas. Jedného dňa sa objaví obchodník s umením a my nebudeme robiť inšie, iba sa pozeráť, ako nám pekne rastú detičky.“

„Oscar...“

„Čuš! Budeme mať aj kopy výstav v slávnych galériách, a keď nás ľudia budú vidieť prechádzať okolo, budú si hovoriť: tamto je maliar Ghiglia a ten druhý je Modigliani, ten...“ Nenechám ho dohovoriť.

„Tuberák.“

Oscar sa prudko zvrtnie ku mne, schmatne ma za golier saka a surovo ma pritlačí o strom.

„Prestaň. Rozumel si?“

„Oscar...“

Znovu ma pritlačí o drsnú kôru. Celý chrbát mám doškrabaný.

„Rozumel si? Áno alebo nie?“

„Áno.“

„Nechcem viac počuť, že máš suchoty. Ani zo žartu. Život je veľmi vážna vec a nesmieš o ňom robiť sprosté poznámky. Vieš, že by som mohol zomrieť oveľa skôr ako ty? Myslíš si, že ak spadnem z lešenia na stavbe alebo ma priválí náklad v prístave, bude to iné? Ako môžeš vedieť, či budem žiť dlhšie ako ty?“

„Dobre, dobre, rozumiem.“

Oscar ma nepustí, stále ma pritíska o strom.

„Myslíš si, že môj otec vedel, že zomrie mladý? Ty si chorý, ale nevieš, kedy zomrieš. Tak prestaň a ži!“

Konečne ma pustí a vráti sa k svojmu stojanu na slnku. V jeho drsnom geste som cítil rovnaké city, aké mi prejavovala mama pri mojej posteli zakaždým, keď som bol chorý. Neexistujú dvaja odlišnejší ľudia, a predsa sú si takí podobní v tom, ako veľmi túžia pretrhnúť tok mojich opakujúcich sa myšlienok, ktorými som posadnutý. Matkine pohladenia a Oscarov hnev sú prejavy lásky, ktoré k životu potrebujem.

Rodina

Keď prídem domov, moja sestra Margherita ma ani nepozdraví – vrhne na mňa pohľadavý pohľad, otočí sa mi chrbtom a odkráča do salónu.

Počujem, ako naschvál zvýši hlas, keď oznámi mame: „Mladý páňko sa vrátil.“

Nasleduje krátka pauza, ticho prerušené iba maminým povzdychom.

Potom ma zavolá.

„Dedo.“

Vojdem do salónu, vytušiac napätie sálajúce z Margheritinho správania, keď meravo stojí pri maminom kresle.

„Čo je?“

Mama sa na mňa nenápadne usmeje, vzápätí zväžnie. Margherita je z nich dvoch rozhodne podráždenejšia.

„Čo sa deje?“

Margherita by chcela niečo povedať, no len netrpezlivo vyčkáva, kým sa prvá ozve mama.

„Dedo, je pravda, čo sa hovorí o tom Oscarovi Ghigliovi, s ktorým si sa začal stretávať?“

„Pravda? A čo?“

Margheritu až trasie, podľa nej mama chodí okolo horúcej kaše, preto sa rozhodne zamiešať do rozhovoru.

„Samozrejme, že je to pravda. Čakáš, že sa ti prizná?“

„Oscar so mnou študuje u maestra Micheliho.“

Margherita to spresní.

„A je o osem rokov starší ako ty.“

„Áno, a čo má byť?“

Mama stále neprejde priamo k veci.

„Dedo, keď si chcel odísť z lýcea, aby si mohol maľovať, našli sme ti najlepšieho učiteľa v Livorne.“

„Mama, Micheli je jediný maestro v Livorne.“

„Namiesto toho, aby si chodil do školy s rovesníkmi a učil sa latinčinu, dopriala som ti slobodu, a ty to teraz zneužívaš.“

„O čom to hovoríš?“

Margherita vybuchne.

„Ten tvoj Oscar je už muž, ale ty si iba chlapec, ktorý nemôže robiť to isté, čo robia dospelí. Najmä keď sa to potom roznesie po celom meste.“

Mama pozrie na Margheritu a naznačí jej, aby sa upokojila.

„Dedo, isté miesta sa k tvojmu veku nehodia.“

Zasekne sa, vyzerá, že cíti skôr rozpaky ako hnev.

„Aké miesta?“

Keď si Margherita všimne mamino váhanie, prejde priamo k veci.

„V tvojom veku sa do bordelu nechodí.“

„Ja že chodím do bordelu?“

„Áno, ty. Už dvakrát ťa videli vchádzať a vychádzať aj s tvojím kumpánom. Okrem toho si fajčil, v ústach si mal cigaretu.“

Mama sa pokúsi zamiešať do rozhovoru.

„Veď práve, ty s tvojou chorobou, čo ti mám povedať, Dedo, stratil si zdravý rozum?“

Margherita jej znovu skočí do reči.

„A navyše, bez hanby navštevuješ ten... ten...“

Slovo bordel už povedala a teraz by rada našla niečo vulgárnejšie, no každodenné a vytrvalé cibrenie vlastného sebaovládania jej v tom bráni. V jej slovnej zásobe neexistujú nadávky a predovšetkým nepoužíva slová, ktoré sa nejako spájajú so sexuálnymi aktmi. Moja sestra je osamelá žena bez radostí a túžob. Nikdy ju nebolo vidieť s nijakým mužom. Netúži po ničom, len byť z dobrej rodiny, moralizovať a nadosmrti zostať starou dievkou.

„A stretávaš sa s tým... úbožiakom.“

Tak, to je tá najhrubšia urážka, akú pre Oscara našla.

„Úbožiak? Ty máš teda pekné spôsoby, ako posudzovať ľudí! Zrejme zabúdaš, že si sestrou zástupcu socialistov nášho mesta.“

„Teraz ty kritizuješ mňa?“

„Áno, kto z nás dvoch je horší? Ja, čo chodievam do bordelu, alebo ty, ktorá nazývaš úbožiakom robotníka, ktorý navyše vytrvalo študuje? Mohla by si Oscarovi nájsť vhodnejšiu urážku, čo javiem, napríklad frajerkár, sukničkář, kanec.“

Margherita sa obráti k mame.

„Mama, ty nič nepovieš?“

Mame je do smiechu, no ovládne sa.

„Dedo, ako sa to rozprávaš so sestrou?“

Ja na ňu však ďalej útočím.

„Nedokážeš to, však? Tvoja malomeštiacka morálka zadržuje všetky vulgárnosti. Nie je tak? Oscar je chudobný, robí podradné práce, aby mohol študovať a maľovať, čo je na tom zlé, že si potom zájde do bordelu, aby si doprial aspoň chvíľku rozkoše a pokoja?“

„Stretávaš sa s človekom, ktorý ťa vodí za pobehticami.“

„Za kurvami, Margherita. My hovoríme kurvy, flandy, cundry alebo štetky, slovo pobehtice je príliš slušné.“

Margherita sa chystá niečo namietnuť, no zakročí mama.

„Dedo! Počúvaj ma. Ty vieš, že nie si v poriadku.“
„Mama, momentálne sa cítim výborne.“
„Dedo, niektoré veci môžu predstavovať isté riziko. Nesmieš vystavovať svoje telo tvrdým skúškam.“
„Mám choré pľúca, nie to tam dolu.“
Margherita neodolá a obráti sa k mame.
„Počuješ ho? Počuješ, ako sa vyjadruje pred vlastnou matkou a sestrou?“
„Bol som v bordeli, no a čo?“
Mama zakročí s dobrým úmyslom.
„Nesmieš fajčiť, Dedo. Škodí ti to, lekár to povedal jasne.“
Po týchto slovách sa na ňu sestra osopí.
„Mama! Takže teraz je problém fajčenie?“
„Samozrejme, je predsa chorý.“
„A tá hanba, že máme v dome mladého pána, ktorý sa vláči po bordeloch? S tým nič neurobíme?“
„Bojíš sa, že si kvôli mne nenájdeš manžela?“
Táto veta zasiahne Margheritu ako presne mierená facka.
„Ako sa opovažuješ? Pri tom všetkom, čo sa tu pre teba robí, sa so mnou nesmieš takto rozprávať.“
„Pobehlice, ako ich voláš ty, sú veľmi sympatické a ľudské, vieš? Stavím sa, že si ich predstavuješ ako ženy, čo prepadli neresti. Nie je to tak, choď sa tam niekedy pozrieť. Aspoň by si zmäkla.“
„Mama, musíš niečo povedať! Povedz niečo!“
„Dedo, ako sa to rozprávaš so sestrou?“
„Veci sa nemajú tak, ako ich vidíte vy. Ak človek myslí iba na kultúru, preklady a deti, prichádza o skutočný život.“
Margherita má chuť vykľaf mi oči.
„A ten skutočný život sa odohráva na tých miestach? Prehovoril skúsený muž, ktorý ho dokonale pozná. Ty musíš len ďakovať osudu, že si ešte nažive. S chorobami, ktoré si prekonal, mnohí iní už dávno pomreli.“
„Ďakujem ti, že si mi to pripomenula, sestrička. Existujú však rôzne spôsoby, ako byť mŕtvy, vieš? Jedným z nich je nerozumieť svetu. Myslíš si, že kurvy sú menejcennejšie ako my?“